

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 5. maja 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifi

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Stvarnost

V majhnih krajih je med ljudmi po navadi največ in najbolj strupenih preprirov. To pa zato, ker je v majhni skupnosti vsaka stvar posameznikom veliko bolj blizu kot v veliki in vsak vidi vsako maloto. V velikem, milijonskem mestu živi vsak človek veliko bolj zase, čeprav ga obdajajo velikanske množice ljudi, kot pa v majhni vasi.

Prednost malih narodov je v tem, da je v majhnem narodu mogoče pregled čej vse dejanje in nehanje, in je za to mogoče opaziti vsak pomemben pojav, ki pri velikih narodih lahko ostane neopazen in se izgubi v množici. Zaradi tega lahko mali narodi ustvarjajo dela višje kakovosti kot veliki, in to posebno na duhovnem področju. Že splošno izobraževanje je pri malih narodih lažje, ker sega izobraževalno delo pri njih bolj globoko in je vsak talent lažje odkriti kot pri velikih. Tako je na primer nepismenost pri Islandcih, ki živijo na oddaljenem otoku in štejejo le okoli 120.000, že zdavnaj odpravljena. Norvežani so ustvarili že pred 80 in 60 leti, ko jih je bilo le dobrih dva milijona, knjištvo, ki je dostikrat preseglo raven največjih evropskih narodov, in norveški pisatelji Björnson, Ibsen, Knut Hamsun so postali najvidnejše osebnosti v evropski kulturi. Umetnost italijanske renesance je zrastle iz čisto majhnih področij, tako v Firenci, v Benetkah itd.

Nasprotno je pa pri malih narodih nevarnost, da prevladajo strupene in malostne osebne koristi posameznikov. Prav med Slovenci so uničevali in še uničujejo narodovo moč zagrizenost, domišljavost, omejenost in precenjevanje lastne osebnosti mnogih političnih vodnikov. Iz takega ozračja in iz majhnih ljudi je zrastle tudi znana in slavna slovenska zavist in klikarstvo. Še nikoli ne vidi stvari same, ampak le svojo pokvečeno podobo. Tudi drugod po svetu, med velikimi narodi, so politične stranke, ki gredo do konca in skrbijo za koristi svoje stranke in svojih pripadnikov, vendar pa je redko kje najti take, ki bi jim bila politična stranka sama sebi namen, ampak imajo vsaj nekaj načelnih ciljev, ki jih hočejo uresničiti po strankarski poti. Zato je vendarle mogoče, da v njih pridejo do veljave ljudje, ki zastopajo zraven strankinih tudi še splošne narodove koristi. Zgled za pravilno in koristno strankarstvo so politične stranke v Angliji. Pri nas pa se velikokrat pririjejo v strankah s podrepištvom in nadutostjo do odločujočih mest najbolj nezmožni in najbolj omejeni ljudje, ki potem govore in odločajo v imenu naroda, ki so ga zajele stranke samo s svojim strankarskim aparatom. Strankarske klike pri nas ne iščejo sposobnih in nprstveno močnih ljudi, da bi jih pridobile za politično delo — dandanašnji se veliko manj kot v preteklih časih —, ampak rinejo na vrh klečaplazce inomejence, pa tudi nprstvene slabice, o katerih so prepričani, da jim bodo pokorni služabniki. Zaradi tega v našem političnem življenju ne podaja resnične podobe hotenja in prizadevanja slovenskega naroda in zato so bile pri nas mogoče slavne Živkovičeve, Jevtičeve in druge »večine slovenskega naroda«, ki se jih vsak resnični, po evropsko misleči Slovenec sramuje in se jih bo sramovala tudi slovenska politična zgodovina še čez 50 in 100 let.

V slovenskem političnem in javnem življenju ni razumevanja za stvarnost. Ne gre gledati vsega skozi strankarska in klikarska očala, treba je gledati vsako zadevo in vsako osebo, ki nastopa v javnosti tako, kakršna je v resnici. Če je kdo tudi pripadnik neke stranke, pa dela kakšen, pa četudi najbolj odločujoči strankar, napačno in v škodo slovenske skupnosti, je nprstvena in slovenska dolžnost vsakega resnega moža, da napako in tistega, ki dela napačno, javno obsodi. Naj ne bo nikogar strah, če ga zmerjajo zato topoglavci in koristolovci s pri nas tako priljubljeno psovko

»nergač«, ko pa v resnici stoji umsko in nprstveno visoko nad tistimi, ki ga psujejo, ker mu z dokazi ne morejo blizu. Le z odkritostjo in z osnovano kritiko bomo zbudili med seboj smisel za stvarnost in bo izginilo malikovanje oseb, ki nam je prineslo v našem političnem življenju že toliko nesreč.

S politiko je v okzi zvezi gospodarstvo in duhovno ustvarjanje. Po političnih klikah so prihajali in še prihajajo pri nas strankarski ljudje tudi v gospodarstvo in v kulturnih stvarih do odločujoče besede. Med nami Slovenci imajo politični vodniki in stranke v gospodarskih in kulturnih zadevah veliko večjo besedo kakor pri večjih demokratičnih narodih, kjer vplivajo na politični razvitek gospodarski ljudje pa tudi kulturni delavci. Zaradi tega trpi naše gospodarstvo, še bolj pa naša kulturna raven, ker postavljajo na vrhove gospodarskih organizacij in kulturnih zavodov poprečnike in tudi podpoprečnike samo zato, ker so strankarji, misleč da bodo tudi v gospodarstvu in v kulturi imeli svoje orodje. Pri nas je namreč strankarstvo že dolgo totalitarno, že precej prej, preden so se pokazale v Evropi totalitarne države. Koliko resničnih slovenskih talentov je bilo tako izgubljenih, ali uničenih ali pa so umolknil in utihnili ali pa so se podali v tujino. Gotovo bi naša kulturna raven bila veliko višja, če bi pri nas odločevala stvar in stvarnost, ne pa osebnosti. In ravno pri malih narodih je treba gledati, da se ne izgubi tudi en sam talent, ki bi lahko v resnici kaj doprinesel v narodovo korist.

Kaj premore misel za stvar in kaj lahko doseže majhna skupnost, če odloča v nji le stvarnost, ki ji je podrejen vsak posameznik in celota, je očiten zgled stara beneška republika. Majhna ribiška naselbina na narodnostnih otočjih je ustvarila že v zgodnjem srednjem veku samostojno državo, ki je v teku stoletij zrastle v najbogatejšo in najmočnejšo republiko proti koncu srednjega veka. Nakopičila je velikansko bogastvo, vladala nad morji, razbila bizantinsko cesarstvo in ustvarila umetnostne dobrine, ki so skoraj nedosegljive. Skoraj tisoč let je trajala slava Benetk. Še v času baroka je imel beneški poslanik na dvoru rimsko-nemškega cesarja prednost pred

vsemi drugimi. Vprašal se je marsikdo, kaj je dajalo beneški republiki tako neznansko državno, gospodarsko in kulturno moč, ko ni imela zanjo prav nobenih tvarnih naravnih osnov, ne velikega in po naravi bogatega ozemlja, ne številnega prebivalstva. Nič drugega kot čudovit smisel in čut za stvarnost, zraven katerega je izginil pomen sleherne osebnosti. Blagor in uspeh republike sta bila tisto, ki je vodilo vse Benetke skozi tisočletja, nezaupanje sleherni osebi, naravnost zagrizeno nadzorovanje vsakega koraka o odločujočih in vodilnih ljudi, če delajo res le za republiko ali ne, in najstrožje kazni tudi za najvišje osebnosti, če so se pregrešile zoper koristi republike. Oseba ni bila nič, bila je manj kot nič, bila je samo stvar! Že volitev, ki je bila v konklavu, je bila tako urejena in tako premišljena ter zavoljajana, da je težko razumeti že način volitev, ki je po svoji strogosti in zagotovilih za nepristranost in čistost daleč prekašal določila za volitev papežev. Vse polno najvišjih državnih institucij — veliki svet, pregadi, senat, zonta, quarantia, serenissima signoria in collegio se je med seboj na skrivne mnadzorovalo, da ni kdo kaj mogel začeti zoper republiko ali si pa prilastiti neomejeno oblast v nji. V začetku 14. stoletja je nastal še »svet deseterih«, ki je imel najvišjo nadzorovalno in sodniško oblast, tudi nad dožem samim, ki jo je mogel v prid republike neomejeno uveljaviti. V »svetu deseterih« nista smela biti dva ude ene rodovine in je moral biti voljen vsako leto posebej čisto na novo, udje »sveta deseterih« niso prejemale nobenih plač, po preteku leta so bili spet čisto navadni državljani in vsak beneški državljani jih je smel potem zaradi njihne uradovanja spraviti pred sodišče, če so kaj zakrivali. »Svet deseterih« je volil izmed sebe tri načelnike (capi), ki so bili pa voljeni samo za en mesec in niso smeli, dokler so bili »capi«, iz palače niti na sprehod, da se ne bi zapletli v kakšne osebne zadeve. V sredi 14. stoletja je bil sam državni poglavar dože Marino Faliero, ker je poskušal prilastiti se sam oblasti in postati knez, čeprav je bil star že 70 let, obsojen na smrt. Ob sončnem zahodu so ga peljali na marmorne stopnice v doževi palači tja, kjer je sedaj postavljeno stopnišče »scala dei giganti«, so mu sneli doževo pokrivalo in odsekali glavo. Mrtvo truplo je ležalo eno noč in en dan na marmornih stopnicah, tako da je bila odsekana glava med nogami, v strah in svarilo tistim, ki bi jim bila osebna častihlepnost in žeja po oblasti več kot stvar, za katero imajo skrbeti.

Ob prehodu v novo razdobje slovenske zgodovine

Majhen narod, kakršen smo mi Slovenci, ima dolžnost, da si išče do kraja jasnosti o svojih življenjskih pogojih. Kakor neboljlenčki stojimo tu v dobi velikih odločitev in stopamo v dobo morda še usodnejših dogodkov. Tisoče Slovencev peče danes zavest, da se ne moremo povzpeti do odločne in učinkovite potrditve svoje narodne bitnosti in se zanašamo na druge, da nam priborijo pogoje samostojnega narodnega življenja. Ko čutimo vso sramotnost te naše vloge, se vprašujemo, kje najti pot iz današnjega klavrne stanja, pot do polnega, častnejšega in odgovornejšega narodnega življenja. V dnevih stiske se taja led okoli najbolj zakrknjenih src in upajmo, da bo vedno več uvidnih Slovencev, ki si bodo zastavili to vprašanje. Nazadnje imamo samo izbirati med počasnim hiranjem in umiranjem ali pa med najresnejšim, združenim naporom, da si še o pravem času ustvarimo osnovne pogoje za svoj narodni obstoj in uspešno tekmo z drugimi kulturnimi narodi. Po dosedanji poti ne pridemo nikamor. Za nič manj ne gre v tej dobi, ko za dokaz, ali smo sposobni za avtonomno narodno življenje ali ne. Bodimo brezobzirno odkriti nasproti sebi, priznajmo si, koliko smo grešili nad samim seboj, koliko smo zamudili nasproti rojakom v tujini, kako lahkomišno smo gospodarili s svojimi skromni-

mi močmi, kako malo načrtno smo se pripravljali za svojo prihodnost in kako malo častno smo nastopali kot narod na zunaj in nasproti drugim narodom v državi. Težko se nam bo danes še izgovarjati na svojo mladost, svojo neizkušenost in politično nezrelost.

Začenja se novo razdobje v naši narodni zgodovini. V večji meri ko doslej bomo imeli mogočost, da na enem in drugem področju gospodarimo po lastni uvidevnosti in napredujemo brez varuha. V tem trenutku je na mestu, da si izprašamo svojo narodno vest. Ali je v nas kaj resne volje, da zapostavimo koristi svoje skupine skupni narodni stvari in kaj pripravljenosti, da se v resnem prizadevanju in iskanju dokopljemo do spoznanja nekih osnovnih nujnosti narodnega življenja, do nekih vodilnih načel, ki smo jih pripravljene brezpogojno spoštovati, ali je v nas kaj volje, da si s skupnim delom ustvarimo širok narodni program, ki bo dal dovolj mogočosti za ločeno uveljavljanje raznih skupin.

Svoboden narod ne prenaša duhovnega uniformiranja. Ne sanjamo o kaki narodni slogi, kjer bi bila izključena politična in druga tekma, a za novo življenje je potrebno, da v svoji lastni zavesti duhovno zrastemo, da se otresemo otročjih meril za svoja in tuja prizadevanja, malostnih

predsodkov, strahu pred odkritim bojem, da se pokažemo večji, širši, dostopnejši za nova spoznanja in strpnejši nasproti drugim nazorom. Strah je znamenje lastne šibkosti. Kdor se čuti močnega, bo iskal stika z drugomislečimi in priložnosti za merjenje svojih sil. Nikogar ne bomo izločevali od tekme, uprli se bomo vsakemu poizkusu monopolizacije javnega dela po kateri koli skupini. Vodil in zmagal bo tisti, ki bo velikopoteznejši, odločnejši in močnejši v svoji veri. Mržnja, zavist, tesnosrčnost razkrajajo narodno moč, hrome naš polet in jemljejo veselje do dela. Nobena skupina ne bo nikdar tako močna, nobena ne bo v taki meri zajela vseh narodnih tvornih moči, da bi smela nastopiti kot zastopnik vsega javnega dela in bi lahko nosila pred zgodovino sama neizmerno težo odgovornosti za usodo naroda. Še manj se bo kdaj smela katera koli istiti s slovenstvom, slovenskim narodom in slvensko mislijo. Slovenska skupnost mora zajeti slehernega rojaka to in onstran meje. Vsako zakupništvo slovenstva je narodno krivoverstvo, narodni zločin.

Vse premalo smo doslej razmišljali o življenjski usodi in življenjskih pogojih malega naroda. Pogrešamo jasnih, izčiščenih pojmov o teh vprašanjih, neke trdne miselne osnove, rekli bi, narodne slovenske ideologije kot podstave in izhodišča za vse skupne narodne napore. Morda jih danes ni mnogo, ki čutijo potrebo po razpravljanju o takih stvareh, a kar jih je, so dragoceni ljudje in potrebno je, da javno spregovorijo.

Naj bi vsak povedal, kaj se mu zdi danes za Slovence najvažnejše, za njih prihodnost najpomembnejše, naj bi prispeval svoj delež k ustvaritvi slovenske narodne ideologije, dovolj široke, da bi se v njenem okviru lahko izživljale vse skupne in vsi tabori, naj bi prispeval vsak k sestavi slovenskega narodnega programa za vsa važna življenjska področja. Več ko doslej bo treba, da razmišljamo o smislu življenja malega naroda, o

vodilnih mislih in načelih njegovega javnega življenja, o osnovnih pogojih njegove samoohrane, o tem, kako si hočemo svoje politično življenje urediti, da bo ustrezalo življenjskim nujnostim naroda v našem položaju, kako hočemo usmeriti njegovo kulturno življenje, kako si zamišljamo svoj odnos do drugih narodov, predvsem slovenskih. Zanimati nas mora, kako spravimo v sklad demokratična načela in demokratično misel s potrebo notranje in zunanje koncentracije narodnih sil, kako dosežemo njih najbolj smiselno izrabo in ekonomijo, da nadomeštimo, kar nam številu nikdar ne more dati, kako in po kateri poti in s kakim načrtnim delom se bomo uveljavili v svetu kot enakoveren tekmeec med kulturnimi narodi i. t. d.

Ne moremo si predstavljati pri nas prave narodne politike, ki se ne bi prizadevala, postaviti vsakega človeka na pravo mesto, izrabiti vsako sposobnost, pritegniti vse pozitivne sile h koristnemu delu. Ni narodne politike, ki ne bi hotela dati vsaki skupini mogočost tekmovanja v prid skupne narodne stvari. Dela je toliko, da bo delovnih rok vedno premalo. Na vseh področjih bo treba krepko zastaviti moči. Pomislimo samo, pred kako velike naloge nas postavljajo vprašanja našega načrtnega gospodarstva, naše socialne in gospodarske zakonodaje in politike, koliko načrtnega dela nas čaka na področjih kulturnega, narodno obrambnega, prosvetnega življenja. Tudi naše časopisje, zlasti dnevno, bo moralo svojo nalogo vse resneje pojmovati ko doslej in pomagati pri tej veliki nalogi. Današnja raven našega političnega časopisja nam ne dela časti in zavest odgovornosti za javno besedo je pri nas vse premalo razvita.

Vabimo svoje bralce k razmišljanju o teh vprašanjih in k sodelovanju pri razpravljanju o njih, vabimo naše izkušene moze, vabimo pa tudi našo mladino. »Slovenija« je za resno diskusijo na razpolago.

Prvo slovensko vprašanje je politična zavednost

Dognano je, da skoraj vsak slovenski izseljenec, kakor hitro prekorači mejo Slovenije, preneha biti politično zaveden Slovenec. Ostane Slovenec po jeziku, ker drugega jezika navadno ne obvlada, ostane navadno Slovenec še po kulturi, dokler ne izčrpa kulturne dediščine, ki jo je prinesel s seboj od doma, ohrani si veselje za slovensko narodno pesem, kot politično bitje je pa s prestopom meje končal.

Da je bilo takoj prej, ko so naši izseljenci ustanavljali nove domove v Ameriki, Franciji, Vestfaliji, je bilo žalostno samo zaradi tega, ker bi jim močna narodno politična hrbenica pomagala, krepko ohraniti tudi jezikovno in kulturno samostojnost. Sedaj v Jugoslaviji, ko gre večina slovenskih izseljencev v južne pokrajine naše države, je pa to žalostno tudi iz drugih ozirov. Naša država ni narodno točno omejena. Nihče ne more potegniti meje med Hrvti in Srbi. Vse križem med hrvaškimi ozemljem so tudi Srbi naseljeni v močnih skupinah. Čeprav se po jeziku ločijo ko-

maj za spoznanje, vendar ohranijo oboji neokrnjeno narodno politično zavednost.

Meja med Slovenijo in Hrvaško je zemljepisno nesporna. Slovenski izseljenci, ki so se tudi v močnejših skupinah naselili med Hrvti in Srbi, bi morali ohraniti svojo narodno politično zavednost že zaradi tega, ker to vidijo pri Srbih in Hrvatih. Vendar ta zgled očividno nanje nič ne vpliva.

To žalostno ugotovitev je postavil v zadnji številki »Slovenije« v sestavku »Slovensko vprašanje« slovenski inteligent iz Zagreba. Celo v Zagrebu, o katerem je že Kopitar ugotovil, da stoji na solvenskih tleh in ga je v krog Hrvatov pripeljala le šola in inteligenca, v Zagrebu, kjer je število Slovencev največje in med njimi največ inteligence izmed vseh naselbin v Jugoslaviji, se ta slovenski življenjski šibko udejstvuje versko, nekoliko prosvetno, gospodarsko in narodno politično se pa kot samostojnost ne upa pokazati.

Kaj je temu vzrok? To ugotoviti in poiskati

kovemu slogu je pristna svojevrstna narodna nota (klasična stilizacija narodne pesmi) poleg precizne fature v smeri poznoromantičnih klasikov. Jenkovo ustvarjanje je oplodilo v smislu zgodnje romantike slovenska narodna pesem, za katero se je že v rani mladosti zanimal. Eden izmed njegovih začetnih opusov, op. 2, so vprav »Slovenske narodne pesmi« (5 Chants nationaux slovénes pour piano, propriété du compositeur, Vienne, 1860).

Doba

V drugi polovici 18. stoletja sta se jeli razkrajati svojevrstna lenivost in samozadovoljstvo, ki jima je zapadel evropski človek po srditih bojih reformacije in protireformacije. Reforma prizadevanja jožefinskega absolutističnega prosvetljenstva in odljudno pobožnjaškega, mrkega janzenizma so ustvarila stopnjema korenit preobrat v vsem evropskem naziranju in mišljenju. Z umišljeno staro krščansko strogostjo so hoteli janzenisti obuditi med ljudstvom pravo npravnost in so se čudno ujemale s »prosvetljenci« tiste dobe. Želje in zahteve te cerkvene struje so se skladale po vnanji obliki z državnimi reformami in prosvetlenskimi terezijansko-jožefinskimi uredbami. Duhovščina in Cerkev naj bi služili državi prav tako kakor sodnija in policija. Nove ideje in reakcija na nevzdržni družabni in socialni red so sprožile francosko revolucijo, ki je porušila dotdanje podstave francoske države in zamajala državni svetovni red. Vpliv francoske revolucije pa se ni poznal le v državno političnem gospodarskem in družabnem življenju, v dobi prosvetljenstva so se ljudje navadili priznavati le človeška čutna spoznanja in dognanja golega razuma. Na teh spoznavnih osnovah je slonel državni in družabni red, ki ni pustil do veljave zgodovinske razvojnim nujnostim. Reakcija na gesla francoske revolucije je spočela in ustvarila novo vzdušje, zbudila domišljije, se predala zamaknje-

Modna blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

zdravila proti temu je najbolj pereče slovensko vprašanje. Nihče ne bo mogel prerekati, da je eden poglavitnih vzrokov — slovenska narodno politična malodušnost. Kakor je Vraz svoje dni avtoritativno zatrjeval, da nas je Slovencev premalo, da bi mogli razviti svojo literaturo in kulturo, tako so sedaj taki, ki v teh stvareh odločajo, še vedno v dvomu, ali smo Slovenci sploh zmožni samostojnega političnega življenja.

Tudi v tem pogledu velja pregovor, da riba pri glavi smrdi. Brez prave narodno politične borbenosti so se celo vodilni slovenski politiki na bojišču, to je prej na Dunaju, tako vživeli, da so slovensko domovino in ves svet gledali skozi naočnike dunajske dvorne kamarile, sedaj se vživljajo slovenski politiki tako v belgrajske razmere, da gledajo na Slovenijo skozi naočnike belgrajske čaršije.

Če so vodilni politiki v narodni skupščini predlagali, da ni treba slovenskih stenografov, ker Slovenci ne zahtevajo slovensčine kot razpravljalnega jezika, če se je še v zadnjem zasedanju predstavnik slovenske prosvete med poslanci celo opravičeval, da mora govoriti v jugoslovenščini, ker srbohrvaščine popolnoma ne obvlada, kako, ljube duše, hočete pričakovati od navadnih slovenskih ljudi, ki se izselijo med Hrvate in Srbe narodno politične zavednosti!?

Najvišjo mero slovenske politične nezavednosti, figarstva in nezrelosti smo pa opazovali v slovenski javnosti te dni, ko je bilo objavljeno, da je dosežen sporazum med dr. Mačkom in Cvetkovičem.

Darujte za tiskovni sklad »Slovenije«

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in npravnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad
našega tednika »Slovenije«.

Pesem slovenskega preporoda

(H koncertu Akademskega pevskega zbora
v Ljubljani 5. IV. 1935)

(Nadaljevanje.)

Davorin Jenko (1835—1912)

Po dovršeni nižji gimnaziji v Ljubljani, kjer sta ga glasbe učila Rihar in Mašek, je dovršil višjo gimnazijo v Trstu, kjer sta ga poučevala v glasbi Sinico in Rizzi. Na dunajskem vseučilišču je 1862 položil državno-pravni izpit; poleg pravnih študijev je obiskoval konservatorij pod Helmersbergerjem. Mladi Jenko, katerega je glasba popolnoma osvojila, se je 1865, vedoč, da v domovini zanj ne bo kruha, odločil za mesto pevo-vodje v pravoslavni šolsko-cerkveni občini v Pančevu. V dobi, ko Srbi še niso imeli umetnih pesmi in skladb, so bile Jenkove stvaritve novum. Njegovi zbori »Sabljo moja, dimiščije«, »Bogovi silni«, »Ošta čutiš Srbine tužni«, so ustvaritve, ki so njegov sloves naglo dvignile in širile. Že 1865 mu je ponudila »Bogradska pevačko društvo mesto pevovodje, kjer je neutrudno deloval do 1872, ki ga je ravnateljstvo Srbskega narodnega gledališča pozvalo, da prevzame mesto kapelnika. Po osemnajstletnem delovanju je izvežbal gledališko kapelo do dovršenosti in zavod dvignil na ugledno višino.

Poleg znanih samospenov s klavirjem na slovensko besedilo »Strunam«, »Kam« in zborov »Po-bratimija« ter »Mornar« je zložil slovensko himno »Naprej zastave Slave« in srbsko himno »Bože pravde« — obe na motive slovenske narodne pesmi (»Pesem od kosa«, »Zrasle so zrasle tri konoplje«). Od večjih njegovih del je treba imenovati simfonično uverturo »Na Kosovem« ter opereto »Vračara«, ki je bila 1882 prvič izvajana. Jen-

nosti v resnično in idealizirano preteklost osebnosti, družbe, naroda. Reakcija na trezno-pametno, suho-snovno gledanje prosvetljenstva in njegove svetu in življenju odtujene ideje je spočela romantiko. Medtem ko je poudarjala francoska revolucija kozmopolitično nazornost, stremi romantika za osebnostno in narodnostno posebnostjo ter je zazrta v njih idealizirano preteklost.

Oslon romantike na preteklost je tudi med Slovenci pobudil kulturne delavce (Kopitar, Rudež, Čop, Korytko, Vraz i. dr.), ki so nam jeli odkrivati našo domačnost in svojsko bitnost. Zganila se je v njih rodna zavest do spoznavanja našega jezika, slostva in prvih glasbenih začetkov. Bleda zarja vsesplošnega narodnega preporoda je napočila. Naše ljudstvo je podzvestno zaslutilo, da narod, ki si da vzeti svojo zgodovino, zgubi zadnjo oporo svoje duhovne samostojnosti.

Starejša slovenska romantika je bila pod neposrednim nemškim vplivom. V zgodovinskem oziru sta Linhart in Vodnik utrla novemu gibanju pot. V »Liliriji oživljeni« opazamo pri Vodniku prvi pesniški odsev romantike. Vodnik je prvi romantični zbiralec narodnega blaga, prvi raziskovalec rimskega starinoslovja naših krajin — iz ljubezni do narodopisja. Čop in Prešeren, voditelja in predstavnika nove smeri, sta s svojimi strogo umetniškimi zahtevami določno postavila protest proti koristnosti plati umetnine. »Kranjska čbelica« je pretrgala dolgo vrsto praktično-utilitarističnega slostva, razbila janzenistovske spone in zavestno posegla nazaj do Devovih Pisanic od lepih umetnosti. Po »Pisanicah« in Vodnikovi poziciji je t zopet prva lepa knjiga med Slovenci. Z Riharjem na naši glasbeni ledini raste vrsta osamljeno nastopajočih, idejno še nepovezanih, vsestransko odvisnih pevcev-pesnikov-pevoskladnikov, ki so nam ustvarili zakladnico lepih pesmi. Naše ljudstvo si je iz nje izposodilo mnogo melodij, da jih po svojskem sporočilu žive ohrani. (Dalje prihodnjich.)

Zakaj propadamo?

(Dopis.)

Zadnje dni smo brali v vseh naših dnevnikih velike slavonspeve novi stavbi tvrde Baťa, ki je zrastle na mestu stavbe, ki je bila svoječasno last Jadranske banke. Ta banka je bila po vojni naš najmočnejši denarni zavod, in njej je v prvi vrsti pripadla naloga, da je nacionalizirala tuja podjetja na slovenskem ozemlju. Naši časniki niso prav nič pomišljali, ko so pisali slavospev tujemu podjetju, na žalostno zgodovino našega povojnega gospodarstva, ki je bila v neposredni zvezi s hišo, ki bo v nekaj mesecih popolnoma zginila s površja. Jadranska banka je bila tudi tisti zavod, ki je po vojni ustanovila Strojne tovarne in livarne, ki so prevzele stara sloveča livarska in strojna podjetja Toennies, Samassa in Žabkar. Slučaj pač hoče, da istočasno s poslopjem, kjer je banka ustanoviteljica imela svoj sedež, podirajo na drugem koncu Tyrševe ceste tudi zadnja poslopja Strojnih tovarn in livarn. Tako jemlje konec podjetje, katerega izdelki so bili še pred kratkim cenjeni na vsem Balkanu, in ki je zaposlovalo desetletja neka jsto slovenskega delavstva in nameščencev.

Če pomislimo in razmotrimo, kje je vzrok žalostnega konca te banke in njenih podjetij, bomo z lahkoto ugotovili, da je v tem, ker imajo pri naših vodilnih ljudeh osebne in strankarske koristi prednost pred splošno narodno blaginjo. Le tako je tudi mogoče, da pravi krivci te nesreče v našem javnem življenju še vedno zavzemajo važna odločujoča mesta. Nekateri so si iz nesreče te banke skovali velik politični kapital, na podlagi katerega naj bi bili celo naravnost zavladali nad slovenskim narodom. K nesreči je pripomoglo tudi neko slovensko časopisje, ki je dosledno le v nedoslednosti in piše vedno le tako, kakor mu narekujejo trenutne koristi. Kako nekritično je naše dnevno časopisje, prav lepo dokazuje primer, da je pred nekaj meseci, ko so bile Strojne tovarne in livarne prodane na javni dražbi, hitelo tolažiti prizadeto delavstvo, da bodo tovarne v najkrajšem času začele zopet obratovati. Pa vendar bi ti časniki morali vedeti, da belgrajski kapital, ki je podjetje izdrazil, ni imel niti interesa niti namena, da obrat obnovi. Namesto da bi prizadeti zopet dobili svoje delo, morajo danes

gledati, kako podirajo stavbe, v katerih so pustili svoje najboljše sile.

Isto naše dnevno časopisje je pred kratkim prineslo dolgovozne sestavke nekega dr. Mayerja, ki se je v interesu tujega kapitala trudil prepričati delničarje Gostilničarske pivovarne v Laškem, da morejo rešiti svoje delnice le na ta način, da jih prodajo njemu. Pred leti pa so ravno ti listi na vso moč pozdravljali ustanovitev te pivovarne in osamosvojitve gostilničarjev od tujega pivovarniškega kartela.

Pri gonji proti Gostilničarski pivovarni sta sodelovala tudi dva slovenska odvetnika. Sicer so odvetniki res za to tukaj, da so na razpolago s svojimi pravnimi nasveti, vendar pa nastane tudi tukaj vprašanje, če jim oziri na splošne koristi ne stavljajo kakšnih meja. Vsekakor pa ni prav, da zastopajo takšne protinarodne stvari odvetniki, ki hočejo veljati za javne delavce in biti zastopniki slovenskega naroda.

Neki narodni poslanec, ki se je leta in leta sam zavzemal za slovensko avtonomijo, je nedavno postavil trditev, da smo Slovenci počeli petnajst let največjo neumnost, ko smo se borili za avtonomijo. Na ugovore je svojo trditev utemeljeval s tem, da se avtonomija kakor smo si jo Slovenci zamišljali, sploh ne da izvesti.

Navedel sem samo nekaj primerov, ki so značilni za naše javno življenje. Podobnih primerov bi seveda lahko naštel še nepregledno število. Vse to pa jasno kaže, da propadamo ne samo zaradi državnega centralizma samega na sebi, temveč tudi zato, ker zaradi svoje ozkosrčne sebičnosti, častihlepnosti in nenačelnosti podiramo svoje lastne ljudske zgradbe in s tem posredno podpiramo centralizem, če ga že naravnost ne vzdrži.

Pri takšnih razmerah pač ni čudno, če naši ljudje nimajo nobenega narodnega ponosa in narodne samozvesti. Nič čudnega, če v naše razmere nikdo več nima pravega zaupanja in tudi več ne verjame, da bi se izboljšale. Pri takšnem stanju prav tako ni čudno, če je statistika morala zaznamovati, da je v zadnjih šestih mesecih v Sloveniji prenehalo obratovati 21 industrijskih podjetij.

Gospodarski položaj v Sloveniji

Po podatkih, ki jih je pravkar objavila Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani, posnemamo, da izkazuje statistika gibanje pridobitnih obratov v prvem letošnjem četrtletju tendenco nazadovanja. Razlika med objavami in prijavami obratov znaša 26, sicer v korist prijav, toda takoj je treba pripomniti, da je ta razlika v korist prijav znatno manjša od razlike v istem razdobju lanskega leta. Obrt in gostinstvo izkazuje maloten prirastek, nazadovanje pa trgovina, ki je po svojih odjavah in prijavah dokaj zanesljiv napovedovalec poslabšanja gospodarskega stanja, ter industrija, ki kaže v Sloveniji iz raznih važnih vzrokov zdaj že drugo leto prese-netljivo nazadovanje, kar smo na tem mestu imeli že večkrat priložnost posebej poudariti.

Krajevni pregled gibanja dokazuje, da je bila v prvem letošnjem četrtletju pred vsemi drugimi mesti in okraji prizadeta Ljubljana, to pa v trgovini, obrti, gostinstvu in industriji. Ljubljana je v kratkem razdobju treh mesecev izgubila kar šest industrijskih podjetij, od teh tri v mestu in tri v okolici. Če sta sicer prijavljena dve novi industriji v wmetu, je pri tem pripomniti, da gre skoraj pri vseh novih prijavah industrijskih podjetij v Sloveniji v zadnjem času le za manjša podjetja. To dokazuje še vedno, da podjetnost ni omrtvela, da pa se ji na drugi strani stavlja tako velike in večinoma skoraj nepremostljive zapreke, ki bistveno ovirajo ustanavljanje novih podjetij in s tem morijo domačo podjetnost. Zbornično poročilo izrečno ugotavlja, da so splošni vzroki procesa nazadovanja obratov industrijskega značaja predvsem izredno visoka celotna obremenitev industrije z javnimi dajatvami, med katerimi je odločilna za 200% višja banovinska določila kot drugod, in posebej v Ljubljani še mest-

na užitnina in uvoznina. Položaj industrije v Sloveniji vedno bolj otežkoča tudi poviševanje železniških tarif, predvsem glede na njeno konkurenčno sposobnost. Če se bo nazadovanje in propadanje industrije v Sloveniji tako nadaljevalo, se bo v kratkem pokazalo to tudi kot nujni nasledek v nazadovanju ostalih gospodarskih panog, v trgovini, obrti in gostinstvu. Že tako se kaže, kakor smo zgoraj navedli, odsev splošnega gospodarskega položaja doma in v tujini tudi v Sloveniji v vedno rastočem obsegu, sicer za zdaj samo v nazadovanju trgovskih obrtov, kar pa se hitro more prenesti na vse ostalo gospodarsko življenje z vsemi katastrofalnimi posledicami pravkar minule gospodarske stiske. Splošni mednarodni položaj in mačehovski postopek s svoje dni dokaz razvitim slovenskim gospodarstvom doma vodite nujno v nazadovanje, če bi se prav nič ne podvzelo proti temu. Podvzame pa se prav nič.

Še prav posebej moramo to poudariti glede na Ljubljano. Že večkrat smo ugotovili na tem mestu žalostni propad starih industrij v Ljubljani, zdaj moremo zopet ugotoviti, da se starim podjetjem priključujejo še mlada in da se še vedno širijo vesti o preselitvi nekaj podjetij, ki s svojimi številnimi zaposleni še prav posebno vplivajo na razvoj mesta kot takega. Presenetljivo je, s kakšnim molkom se v našem mestu prehaja čez vse te znane in obupna dejstva propadanja. Ni ustanove, ki bi v take mkritičen položaj povzdignila svoj glas za zaščito še obstoječega in podala vsaj en konkreten nasvet, kako bi se ne- vzdržno propadanje kakor koli zaustavilo. Kakor da imajo prav vsi odločujoči za to gluha ušesa in zaprte oči. Mislimo, da je prav to nekaj najbolj žalostnega v tem že tako žalostnem času.

Opazovalec

Naša kri se zgublja v tujini

V »Slovenskem listu«, tedniku za argentinske Slovence, ki izhaja v Buenos Airesu, pripoveduje Tomaž Kodolja tek skušnje s slovenskimi naseljeniki v Južni Ameriki:

Leta 1923. mi je bilo, kot marsikateremu drugemu, od strani fašistov namignjeno, da za take kot sem jaz, ki ni upanja, da bi se prilagodili fašizmu, ni prostora v sončni Goriški, pač pa imajo na razpolago neke vsem znane zloglasne Liparske otoke na Sredozemskem morju, ali pa naj poberem šila in kopita. Še istega leta

v oktobru sem zapustil Evropo in svoj rodni kraj ter se odpravil v tujino s trebihom za kruhom. Seveda sem se odpravil v Argentino k svojim ljudem, misleč, da bom pri sorodnikih moje žene našel sredi mrzle tujine vsaj domačo besedo, ki je v tujini za vsakega človeka dragocenejša kot morda doma. Tujina mi ne bo tako težka, sem si mislil, ko se bom v materinem jeziku pogovarjali. A sem bil bridko razočaran.

Oče Slovenec, istotako mati, a otroci niso znali niti besedice slovenskega. Kjer pa je bil samo oče ali mati Slovenka, razumljivo, da je bilo še manj upanja slišati slovensko besedo. Od 36 bratrancev in sestričen

moje žene, jih je bilo samo 7, ki so znali naš jezik. In tem je bila mati teta Katarina, ki je zapustila svoj rojstni kraj Podgoro, ko ji je bilo sedem let. Kako je mogla ta mala deklica sredi tujine ohraniti svojo materino govorico ter jo prenesti tudi na svoje otroke? Kdo je položil tej mali podgorski deklici ljubezen do svojega naroda in do svojega jezika? Kakor sem se prepričal njen mož Mihael, ki je tudi Slovenec, ni k temu ničesar pripomogel. Šola tudi ne, ker je ni nikoli pohajala. Torej kdo? Mati, njena mati jo je naučila ljubiti svoj rod in svojo besedo. In od vseh je edino teta Katarina ohranila sredi tujine zapuščino svojih staršev svojim potomcem.

K temu bi samo še dostavili, da kakor morejo zavedne matere mnogo storiti za ohranitev slovenskega čuta in zavesti, trajno le ne bodo mogle preprečevati prienačevanja naših ljudi v tujem svetu. Saj se še vse večjim narodom z vse številnejšimi naselniki ni to posrečilo. Opozorili bi na primer na nemške naseljnike v Združenih državah: 15 do 20 milijonov bi jih bilo, če bi se ne bilo prilikovalo v teku dob eno pokolenje za drugim, a danes jih štejejo komaj še desetino. Edino poročilo proti prilikovanju je in ostane naselitev na strnjemem prostoru, in sicer pred vsem naselitev poljedelskih izselnikov, ki so zmeraj s svojo zemljo in s tem tudi s svojim kulturnim izročilom tesneje povezani, kakor nestalnejši in bolj tujim vplivom dostopni mestni prebivalci. Tudi za to imamo naravnost sijajen zgled in sicer prav tako iz Severne Amerike. 80.000 ljudi je štela francoska naselbina v Kanadi, ko so to deželo pred dobrim poldrugim stoletjem zasedli Angleži. Od takrat je bil seveda dotok novih francoskih izselnikov ustavljen, ne glede na to, da Francozi tako niso bili nikoli preveč vneti kolonisti. Pa so se vendar pomnožili v teh poldrugih sto letih na dva in pol milijona duš! Torej v ravno nasprotnem, to se pravi še več kakor ravno nasprotnem razmerju so se pomnožili, kakor so nemški naseljniki v sosednjih Zedinjenih državah nazadovali.

Ob tem zgledu bi se morali učiti vsi tisti, ki vzdihujejo nad našimi ljudmi, ki se zgubljajo v tujini, pa jim ne vedo drugega reči, kakor: »Oh, ostanite vendar doma, v naši mili domovini!« Samo jim ne povedo, od česa naj živi doma tisti, ki nima ne zemlje ne — dela. Da bi pa resno razmišljevali, kako bi se uredilo izseljevanje po načrtu in smotrno, tega pa seveda ne. Raje tuhtajo, kako bi odgriznili političnemu nasprotniku kakšno službo in kako bi pridobili za »našo stranko« nekaj korit.

Pri tem gre pa seveda izseljevanje naših ljudi svojo pot. Neorganizirano, na slepo. V zadnjih osemdesetih letih smo jih na ta način dokončno in za vselej zgubili — s potomci vred najmanj poldrugi milijon.

In še jih zgubljam.

In bomo jih zgubljali, dokler ne prešine naših ljudi zavest, da je naš narod več, kakor katera koli »naša« stranka. In ko bodo obenem obračunali z raznimi samozvanimi »voditelji« in njihovo koritarsko politiko.

Jugosloveni za federacijo — pa ne pri nas

Novosadski jugoslovanski »Dan« se hudo pri-zadeva, da bi rešil velikosrbsko hegemonijo z naslednjim hejslovanskim besedovanjem. Te dni je nekaj slišal, da je imel baje dr. Beneš načrt, napraviti s Poljsko skupno slovansko zvezno državo. »Dan« je kar navdušen za to zvezno državo, kakor sploh vsi naši jugosloveni. Kajti kakor so jugosloveni demokrati povsod, le doma in za dom ne, tako znajo biti tudi federalisti drugod, samo doma ne. In tudi »Dan« vzdihuje, da je ta lepi načrt ederacije štirih severnoslovanskih narodov preprečila češka samozvest, slovaška kratkovidnost, poljski egoizem in skupna nesposobnost. »Slovenski narod« pa, ki tudi poroča o vsem tem, dostavlja celo, da očitno dogodki na slovanskem severozahodu nas tu na jugu niso ničesar naučili.

Tukaj bi »Slovenskemu narodu« kar potrdili pod pogojem, da misli pod tistim osebnim zaimkom »nas«, sebe in svoje jugoslovence. Res je žalostno, kako vztrajajo te vrste ljudi že zmeraj na centralizmu, kako mu vrste ljudi za raznimi nčnimi imeni, kakor unitarizem in podobno, podaljšati jalovo življenje. Tudi, če bi bila zgodba o tistem Beneševem načrtu resnična, eno je gotovo, da bi centralistična Češka in še bolj centralistična Poljska nikoli ne mogli skupaj v zvezni državi. Notranji zakon zvezne države je namreč do kraja izvedena samostojnost vseh sestavnih delov zveze, izražena v popolni samoupravi. Ni mogoča trajna zvezna država, v kateri bi si posamezne države pridržale za domačo rabo vsaka svoj posebni centralizem, in na takem notranjem protislovju, na tej boleznih posameznih udov zvezne države, bi izhiral nazadnje zvezna država sama — tudi če bi se bila kedaj sploh ustanovila. Sicer pa niti do ustanovitve take države ni moglo priti ne na severu ne na jugu, iz kaj preprostega duševnega razloga, ker se pač vsakdo boji, federirati se s centralistično državo, da ne postane navsezadnje kar čez noč sam žrtev njenega centralizma.

A smešno bi bilo, če bi ne bilo tako strašno

žalostno, da pridigajo isti ljudje nekaj kot edinozveličavno za druge, kar pa doma s svetopetnim obrazom odbijajo.

Res, kar prav ima »Slovenski narod«, da se niso jugoslovenci iz dogodkov na slovanskem severozahodu ničesar naučili. Kajti, če bi se, bi morali slovesno preklicati same sebe in svoje delo.

Okoli sporazuma

»Hrvatski dnevnik« od 5. t. m. prinaša sestavek o sporazumu. To se pravi, tega izraza ne rabi, on govori samo o razgovorih med dr. Mačkom in Dragišom Cvetkovićem, glede katerih se bo dokončni sklep šele razglasil. Sicer pa govori o celi zadevi zelo previdno, rezervirano. A prav tako odločno poudarja, da se Hrvati svoji zahtevi po enakopravnosti in priznanju narodne samobitnosti ne mislijo odnehati. Zato na kratko povzema hrvaške težave in zahteve. Pomembne v teh dneh utegnejo biti tele besede:

Govorilo se je o bratovstvu, toda redko smo mogli zaznamovati bratovsko ravnanje in bratovsko delo. S Hrvati se je delalo kakor z narodom tretje vrste. Kadar je bilo treba dejansko pokazati ne samo bratovstvo, ampak vsaj nekaj pravičnosti, takoj so se umikali. Še nam je v spominu znani Markov protokol, ki je imel namen ublažiti režim na Hrvaškem. Tisto, kar je bilo sprejeto v ta protokol, je bilo tako naravno, in prava sramota je, da se je moralo nekaj takega sploh dati na zapisnik in biti predmet pogajanj. Pa vendar vemo, da je ta protokol postal mrtev kos papirja in da je bila onemogočena izvedba tudi tistih malot, ki jih je ta dogovor predvidel. Niti do tega torej ni bilo lahko priti, da bi se bila ustno ali pisмено obljubila neka dejanja, a sploh se ni dalo doseči, da se ta dejanja tudi izvrše. Hrvaška javnost se je seveda zanimala, kaj je vzrok, in je iskala krivce. Ni jih našla. Iz tega se je rodila velika nezaupnost, ki ni bila posledica nobenih vzrokov i zohmočja občutljivosti, ampak stvarnega gledanja na ljudi in njihova dejanja. Tako je bilo prej, tako je tudi danes. Privlačijo nas samo dejanja. Po dejanjih si ustvarjamo sodbo o ljudeh in po dejanjih sklepamo, če žele živeti v edinosti in prijateljstvu s hrvaškim narodom, ali če jim je do boja z njim.

Tako Srbi kakor Hrvatje so ponosni na svoje pravice. Da bodo te pravice medsebojno zagotovljene, ne sme biti vsiljevanja ene volje tam, kjer mora odločiti druga volja. Kdor ne more sprejeti tega stališča, ta govori lahko o sporazumu, kolikor hoče, ali ta ni za sporazum, ampak za hegemonijo. Toda hegemonistično prizadevanje in hegemonistično ravnanje vzbujajo odpor na drugi strani. Iz tega odpora nastane boj, in kadar izzove brezobzirno ravnanje brezobziren boj, tedaj nastopijo nasledki, ki so zvezani z veliko odgovornostjo. V današnjih časih so te odgovornosti še večje, ker zahtevajo ti časi hitre in širokoprstne rešitve...

Novi oblaki nad našo industrijo

Pod tem naslovom piše »Ljudski glas«:

Z našo industrijo je res križ. Na noben način ne more doseči razmaha, ki bi zagotovil slovenskemu ljudstvu dovolj zaslužka. To pomanjkanje industrijskih podjetij se v bivši Avstro-Ogrski ni tako živo občutilo kot danes, ko smo v novih mejah odrezani od svetovnih trgov, ko nimamo Trsta, ki je v prejšnjih časih zbiral ves presek slovenskih delovnih sil in jih pošiljal po svetu. Po prevratu so naši industriji prerokovali sijajno bodočnost zaradi tega, ker je le Slovenija razpolagala z zadostno množino kvalificiranega delavstva, električne in premogovne pogonske sile, s koncentriranim bančništvom in ugodnim prometnim položajem, ker je zaradi bližine Trsta lahko dobivala zadostne množine surovin, ki jih Slovenija, razen lesa nima.

Toda ti preroki so se zelo motili. Industrija v Sloveniji je sicer dosegla v nekaterih panogah precejšen razmah (n. pr. v tekstilni, ki pa ni nastala iz naših potreb in našega položaja, ampak zaradi tega, ker je kapital iz sudejskih pokrajin vsled prenasitosti tamkajšnjih trgov v letih krize iskal novih), medtem ko so druge panoge, kot n. pr. rudarstvo, katastrofalno nazadovale. Naj navedemo v ilustracijo nekaj števil o zaposlenosti delavstva, zavarovanega pri Suzorju in OUZD-ju.

Zavarovanih je bilo v tisočih

v letih	pri Suzorju	pri OUZD-ju	v %
1925	439	73	16,9
1930	631	97	16,4
1933	420	75	
1935	564	79	
1937	680	94	15,29

Iz tega vidmo, da je padanje števila delavstva, zavarovanega pri OUZD-ju stalno, dočim število vsega delavstva v Jugoslaviji stalno raste. Temu je kriv:

1. Močnejši davčni vijak in višje samoupravne dajatve v Sloveniji.

2. Enostranska kreditna politika Narodne banke. V letu 1937. je prejela Slovenija le 7,3 odst. eskomptnega kredita Narodne banke, lani le 5,7 odst., Srbija prejme letno nad 75,0 odst.

3. Razdelitev države v obrambne cone. Slovenija, kot obmejna dežela, za industrializacijo ni pripravna.

4. Višja življenjska raven Slovenije, ki zahteva

višje mezde, ki pa so še kljub temu mnogo pod eksistencijskim minimumom.

5. Tarifna politika državnih železnic. Ker je Slovenija oddaljena od trga v notranjosti države, prevoz zmanjšuje konkurenčno sposobnost slovenskih industrijskih izdelkov. Z zadnjim finančnim zakonom je tarifa za prevoz tovornega blaga zopet zvišana za 5%.

6. Dejstvo, da naša industrija ni nikoli računala s surovinami, ki jih Slovenija poseduje, ampak se je pri nas razvila v prvi vrsti predelovalna industrija, ki uporablja večji del uvožene surovine. Iz vseh teh razlogov naša industrija ne more napredovati in ne more zaposliti več kot ene tretjine delovnega prirastka, ki znaša v Sloveniji letno 10 tisoč oseb. To dejstvo je naravnost usodno, ker tudi naše kmetijstvo ni v stanju nuditi nove zaposlitvene možnosti.

Zato vsa naša industrija še mnogo težje občuti pomanjkanje deviz, ki se je v poslednjem času pojavilo in zaradi katerega si ne more nabaviti potrebnih surovin. Nasledki so že vidni, zlasti v tekstilni industriji:

Mariborska tekstilna tovarna demontira predilnico in bo baje ves svoj obrat preselila v Egipt.

Themel-Ogrizek, št. Peter v Savinjski dolini, je odpustil sto delavcev in grozi popolna ustavitve obrata.

Tovarna Doctor in drug je uvedla tedensko dva dni neplačanega dopusta.

»Jugobruna« v Kranju je odpustila 86 delavcev zaposlenih v predilnici in skrajšala tedensko delovni čas za 8 do 24 ur.

»Semperit« je odpovedal 15. aprila 90 delavcem.

Na Javorniku delajo tedensko le 5 dni, na Savi v martinarni počivajo od sobote do torka.

Kako odpomoči temu nazadovanju? Le s polno decentralizacijo in z dosego popolne enakopravnosti slovenske industrije pri državnih dobavah in pri državnih kreditnih ustanovah, predvsem pri Narodni banki, ki se je v vprašanju deviz pokazala za nesposobno.

Ker o kaki preusmeritvi izvozne politike danes sploh ne more biti govora, se da odpomoči stiski, ki preti zaradi pomanjkanja deviz le na ta način, da se iz rezerv in kreditov Narodne banke odstopi brez ozira na trenutno ravnotežje plačilne bilance z deželami, ki nam dobavljajo bombaž toliko deviz, da se zagotovi nadaljna zaposlenost našega delavstva.

Kratkočasne cvetke

iz »Slovenskega naroda« številka 95.

V sestavku »Zanimivosti iz filmskega sveta« piše »Narod«: Scenarij je napisala Margaret Kennedy po romanu »Ukradeno življenje«, ki ga je nekoč napisal dr. Edvard Beneš, bivši predsednik češkoslovaške republike. — Zanimivo odkritje, kaj ne? Pisec je gotovo preskromen. Na osnovi tega odkritja bi bil lahko napisal zanimiv uvodnik za svoj list.

Dalje poroča »Narod«: Claire Richard se je obdala z najboljšimi filmskimi tehnikami in je opremljena z najboljšimi aparati. — Upamo, da znaajo ti tehniki z aparati pravilno ravnati.

Pod naslovom Hrvaško predavanje v Ljubljani beremo: »Kakor smo se informirali, je povabil dr. Bičanića na predavanje v Ljubljano Slovenski klub, ki izdaja tednik »Slovenijo«. Ne bi se čudili, če bi bil pisec dostavil, da predseduje temu Slovenskemu klubu dr. Edvard Beneš, predsednik češko-moravskega protektorata.

Pod naslovom »Uvedba vojaške obveznosti v Angliji« piše »Narod«: »V najkrajšem času bo izvežanih 2.000.000 rekrutov...« Sodimo, da ima »Narod« prvovrstnega vojaškega strokovnjaka v svojem uredništvu. Poročilo bi bilo še zanimivejše, če bi bil pisec izdal tajnost, da bodo te rekrute vežbali častniki, ki si jih bodo Angleži izposodili od Nemcev.

O selitvah železniških ustanov

»Hrvatski dnevnik« poroča:

Leta 1929. je bila izvršena centralizacija kontrole dohodkov državnih železnic. Do tega časa je bil pri vsakem od petih železniških ravnateljstev poseben oddelek za kontrolo dohodkov z ozemlja dotičnega ravnateljstva. To delo je opravljalo vsega 550 nameščencev. Centralizacija je bila baje izvedena zato, da se uredi neurejena računsko-blagajniške razmere v nekaterih od teh petih ravnateljstev, a upalo se je, da bo s tem doseženo zmanjšanje števila nameščencev. Medtem pa se je izvršila ta manipulacija brez kakršnega koli finančnega prihranka, a ob protestu mest, v katerih so se nahajali ti uradi, ker so ta mesta spet zgubila po en urad na račun Belgrada. Pri ljubljanskem železniškem ravnateljstvu se je nahajal ta urad za kontrolo dohodkov v Mariboru in iz njega je bil prestavljen v Belgrad z izgovorom, da je nevarno, da se nahaja ta urad prav ob državni meji. Zato so se preselili v Belgrad tudi mnogi uradniki teh uradov, Slovenci in Hrvatje. Ta centralizacija je imela ta posledek, da se je »uredilo« računsko-blagajniško stanje belgrajskega železniškega ravnateljstva, kjer je znašal nepokriti železniški saldo na prvi pogled okoli petdeset milijonov dinarjev. Ko je bilo to izvršeno, so začeli nastavljeni v ta novi centralni urad mnogo višjih uradnikov Srbijancev brez vsake ali nezadostne šolske usposobljenosti. Ti so prišli s pomočjo raznih rodovinskih in drugih zvez na mah na donosne položaje. Istočasno se je zmanjševalo število Hrvatov in Slovencev v tem uradu od leta do leta.

Prvi načelnik (to je predstojnik) je bil Slovenec, toda njemu je hitro sledil Srbijanec, medtem ko je sedaj na čelu tega urada dr. Sročko Maisac, ki je prestopil iz katoliške v pravoslavno vero. Mnogo in pogostih pritožb je zaradi njegovega nastopanja naproti Hrvatom in Slovincem, njegovim podrejenim uradnikom. V tem uradu je danes šest šefov oddelkov, med njimi en Slovenec in noben Hrvat.

Na koncu smo zvedeli, da so na primer Slovenci prosili v skupni prošnji, da če jih že predstavljajo, naj bi jih predstavili nazaj v Slovenijo, pa jim je bila ta prošnja odbita.... Kar se pa tiče v začetku omenjenega »urejevanja« računsko-blagajniškega stanja v belgrajskem železniškem ravnateljstvu, smo slišali na drugem poučenem mestu, da je šlo največ za odpise zneskov, ki jih ni bilo več mogoče iztirjati, medtem ko je prava škoda znašala nad 200 milijonov dinarjev, ker je zginil velik del računskega materiala.

Kilavo vrednotenje

V Zagrebu izhaja humoristični tednik »Koprive«. Njihen humor je bolj tretje vrste in njihne šale in kratkočasnice se dostikrat odlikujejo po častitljivi starosti.

Ima tudi slovenski del. Ta del je pa še za precejšnje spoznanje slabši od hrvaškega.

O tej stvari poroča tudi »Slovenski narod«. Pravilno graja list, kar se tiče »slovenskega kotička« v njem. Pravilno pa mi, da ne spregovori o ostalem delu lista. Sicer nam pa danes za to ne gre, ampak za tole:

»Slovenski narod« modruje namreč v tem svojem poročilu, da je slovenski del »Kopriv« zategadelj slab, ker Slovenci nimamo humorja, in kar ga je, da je večinoma prisiljen, izumetničen ali pa izposojen iz tujih virov.

Nujno bi torej sklepal vsak iz tega »Narodovega« poročila, da so sicer »Koprive«, z izjemo »slovenskega kotička« seveda, polne neprisiljenega, naravnega in neizposojenega humorja, kakor ga Slovenci ne zmoremo. In bržkone je bil tudi njegov namen to, da spet postavi nasproti naši manjvrednosti tujo kakovost. Saj v tem je pač bistvo jugoslovenske dejavnosti med Slovenci.

Samo zaradi resnice moramo pa vendar omeniti, da imamo Slovenci dva humoristična lista, »Posebno izdajo« v Ljubljani in »Toti list« v Mariboru, ki vsekako presegata duhovno raven »Kopriv«, pri čemer naj še izrečno poudarimo, da se s tem ne mislimo spuščati v kako drugačno vrednotenje enega ali drugega lista.

Mali zapiski

Zoper sporazum

Glasilo JRZ »Naše slovo«, ki izhaja v Subotici, piše, da med Srbi in Hrvati ne more biti nobenih meja, ampak samo razdelitev delovnega področja. Tako zahtevajo vsi integralni jugoslovenci. H koncu pa še zatrjuje, da bo bodoča srbska oblast prav tako hrvaška in slovenska, kakor bo bodoča hrvaška oblast srbska in slovenska.

»Naše slovo« mlati torej najbolj prazno jugoslovensko slamo, tisto, ki že 1918. leta ni dala zrna od sebe, in ki je v teh dvajsetih letih postala samo še bolj suha in preperela. Ali z drugimi besedami: hoče, da bi ostalo vse pri starem. Natančno v duhu centralizma nekdanje JNS, katere dediščino je prevzela JRZ, ko je njen predsednik dr. Stojadinović izrečno potrdil, da ga od JNS ne ločijo načela, ampak osebe.

Jugoslovanski katoliški arijski Jud

Zaradi ustanovitve pivovarne v Laškem so zagale nekatere hrvaške pivovarne precej hrupa. Zastopal jih je na zunaj neki dr. ing. Mayer, in ker so mu očitali njegovo judovsko pokolenje, je ta v odprtem pismu v »Slovincu« slovesno zatrjeval, da je jugoslovanski državljani, katoliške vere, da bi pa šlo predaleč, da bi posebej dokazoval svoje arijsko pokolenje.

Sedaj pa prinaša »Glasnik gostilničarske pivovarne d. d. Laško« faksimile izvirnega (nemškega) rojstnega lista dr. Mayerja in hkratu slovenski prevod, v katerem potrjuje judovsko versko občina na Dunaju dr. Mayerjeve rojstne podatke.

Mayerjeva trditev je bila torej res precej »judovska«.

Življenjski prostor

Velesejma v Belgradu se je prav izdatno udeležila tudi nemška industrija. Izmed 310 razstavlencev je bilo 87 nemških podjetij poleg samo 20 ostalih zamejskih podjetij.

Moj boj

Knjigarna Reynal in Hitchcock v New Yorku je izdala neskranjano in nekomentirano zidajo Hitlerjeve knjige »Moj boj« v angleškem prevodu. Dozdaj je bilo tiskanih 45 tisoč izvodov. Knjigarna je obljubila, da bo ves čisti dobiček naklonila nemškim beguncem v zamejstvu. Prvi obrok v znesku 20 tisoč dolarjev so pomožne organizacije za nemške begunce že prejele.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.